

RECENSIES

Sander Bax, Lieke van Deinsen, Rick Honings en Bertram Mourits (red.), *Iconische schrijvers. Geschiedenis van het Nederlandse auteursportret*. Walburg Pers, Zutphen, 2023. ISBN 9789464560206. Euro 29,99.

Iconische schrijvers is samengesteld door vier letterkundigen met uiteenlopende expertisegebieden, maar met tenminste één gedeelde fascinatie: de visuele verbeelding van literair auteurs. Onderzoek naar Nederlandse auteursportretten is versnipperd. Het wortelt vaak in onderzoek voor auteursbiografieën of in breder opgezette studies naar auteursrepresentatie. Maar het tij lijkt te keren: Lieke van Deinsen werkte de afgelopen jaren aan de KU Leuven bijvoorbeeld aan een onderzoeksproject over de mogelijkheden en moeilijkheden van het auteursportret voor vrouwelijke auteurs uit de vroegmoderne tijd, en als hoofd Collecties van het Literatuurmuseum is Bertram Mourits de drijvende kracht achter de herijking van de portrettencollectie zoals getoond in de (online) Schrijversgalerij.

Nu pogen Van Deinsen en Mourits samen met Sander Bax en Rick Honings het auteursportret als genre nog nadrukkelijker op de kaart te zetten – en dan ook nog in diachroon perspectief. Ze doen dat in een boek voor een breed publiek, opgebouwd uit korte, aansprekende, hoofdstukken. Ze schreven zelf de meeste hoofdstukken, maar er zijn ook gastbijdragen, van René van Stipriaan, Ad Leerintveld, Lotte Jensen, Jacqueline Bel en Petra Boudewijn. Alle teksten gaan uiteraard vergezeld van afbeeldingen. *Iconische schrijvers* is een lust voor het oog: er staan niet alleen véél afbeeldingen in, het zijn ook afbeeldingen in kleur die niet in een katern staan, maar met zorg geïntegreerd zijn in de hoofdstukken.

De hoofdtitel van het boek, *Iconische schrijvers*, wordt zonder meer waargemaakt. In de hoofdstukken staat meestal de portrettering van één auteur centraal staat. Uitzonderingen zijn Van Deinsens hoofdstuk over de zussen Anna en Maria Tesselschade Roemer Visscher, alsook Bax' bijdrage over het beroemde schilderij van Kik Zeiler uit 1985, waarop Mulisch en Van Mierlo met hun 'herenclub' afgebeeld zijn. De geselecteerde schrijvers zijn stuk voor stuk iconisch en de hoofdstukauteurs laten zien hoe die status te relateren is aan hun portretten. Een boek over iconische schrijvers gaat noodzakelijkerwijs over bekende auteurs. Zoals de samenstellers in de inleiding zelf opmerken (16): 'De bekendste portretten zijn vaak die van

gecanoniseerde schrijvers.' Toch is de selectie wel uitgebalanceerd, met aandacht voor vrouwen (zoals Elizabeth Wolff, Anna Blaman en Charlotte Mutsaers), meer en minder gevestigde auteurs (van Constantijn Huygens tot Hubert Korneliszoon Poot, Willem Bilderdijk tot Mina Kruseman en van Jan Cremer tot Arnon Grunberg), en bijvoorbeeld ook een hoofdstuk over Anton de Kom. Het is een geweldig boek om in te grasduinen en individuele hoofdstukken kunnen goed ingezet worden in het (bachelor)onderwijs.

Wie niet grasduint, maar het boek van voor naar achter leest, zoals ik gedaan heb, ziet parallellen, ontwikkelingen en discrepanties in de manier waarop portretten voor deze uiteenlopende auteurs uit verschillende tijden en contexten een rol speelden in hun leven, werk en representatie. Voor Betje Wolff en Willem Bilderdijk geldt bijvoorbeeld dat ze allebei notoir ontevreden waren over hun portretten. Voor Wolff, als vrouw actief in een periode waarin het toevoegen van een auteursportret aan een boekpublicatie de standaard begon te worden, resulteerde dat in een gebrek aan portretten; voor Bilderdijk, als man actief in een periode waarin de romantiek én de literaire fancultuur hun intrede deden, juist in een overvloed.

Het is aan de lezer zelf dit soort observaties te doen. De ondertitel van het boek, *Geschiedenis van het Nederlandse auteursportret*, scheidt wat dat betreft een verwachting die toch niet helemaal ingelost wordt. In de inleiding wordt die geschiedenis wel kort geschetst, zelfs inclusief aandacht voor de middeleeuwen, die in het boek verder afwezig zijn. In een notendop komt het neer op een narratief van opkomst in de zeventiende eeuw, onder invloed van drukpers en renaissance, via achttiende- en negentiende-eeuwse verzamelmanie naar het hedendaagse portret als marketinginstrument, dat sinds de fotografie en vervolgens de opkomst van internet en sociale media in toenemende mate gemanipuleerd én breed verspreid kan worden. Dit narratief had echter ook geschreven kunnen worden zonder de in het boek behandelde casestudy's. Hoewel de auteurs in de inleiding aangeven dat hun boek ook gelezen kan worden als een mediageschiedenis, ligt de nadruk dan ook geheel terecht op de literatuurgeschiedenis die de hoofdstukken gezamenlijk bieden: een literatuurgeschiedenis aan de hand van auteursportretten.

Inderdaad laten de hoofdstukken vaak mooi zien hoe ontwikkelingen in de literatuurgeschiedenis te herkennen zijn in de manier waarop auteurs geportretteerd werden: aan de hand van portretten van Joost van den Vondel wordt het verheven zeventiende-eeuwse dichterschap besproken, aan de hand van Huygens' portretten de sociale en diplomatieke functie die literatuur in die tijd kon hebben. De bespreking van de portretten van A.L.G. Bosboom-Toussaint illustreert populariteit én imago van de historische

roman – het genre waarin zij floreerde – en een portret van Albert Verwey is aanleiding voor een korte bespreking van de Tachtigers. In het hoofdstuk over Hans Verhagen worden de Vijftigers en de Zestigers tegenover elkaar gezet. In sommige hoofdstukken, wellicht niet toevallig vooral die over hedendaagse auteurs, zijn het niet zo zeer literair-historische ontwikkelingen, maar eerder karakteristieken van het individuele schrijverschap die aan de hand van portretten besproken worden. De ‘veranderlijke’ P.F. Thomése is op hele verschillende manieren geportretteerd; de zelfportretten van Mutsaers vertonen parallellen met haar schrijverschap door een van de kernthema’s: de verhouding tussen mens en dier.

Iconische schrijvers is zo een heel rijk boek, dat terecht aandacht vraagt voor het auteursportret. Wat mij betreft smaakt het naar meer: de geschiedenis van het Nederlandse auteursportret is hiermee nog niet geschreven. Daarvoor hebben we een wetenschappelijke studie nodig waarin niet auteurs centraal staan, en niet de literatuurgeschiedenis, maar het auteursportret zelf, als fenomeen dat door de eeuwen heen altijd een rol heeft gespeeld in de literatuur. Het zou heel mooi zijn als voor zo’n studie, net als voor dit boek, opnieuw samengewerkt werd door historisch en modern letterkundigen.

Nina Geerdink, Universiteit Utrecht